

به نام خدا

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور
۱۴. مالیات بر واردات

مقدمه

لازمه برقراری توازن و تعادل میان منابع و مصارف بودجه، وجود منابع قابل اتکا در بودجه است که ماحصل پیش‌بینی‌های واقع‌بینانه و صحیح از درآمدهای دولت است. یکی از منابع اصلی درآمدی دولت، مالیات بر واردات (حقوق ورودی) است که به‌عنوان یکی از اقلام مالیات‌های غیرمستقیم، ذیل درآمدهای عمومی کشور قرار می‌گیرد.

حقوق ورودی^۱ مربوط به واردات قطعی است که شامل هزینه‌های گمرکی، حقوق گمرکی، سود بازرگانی، مالیات بر ارزش افزوده، عوارض هلال احمر، هزینه تخلیه و بارگیری کالا می‌شود.

رقم درآمد مالیات بر واردات در بند «۴» جدول ۵ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی شده و معادل ۷۹۶ هزار میلیارد ریال ذیل ردیف ۱۱۰۴۰۰ در نظر گرفته شده است. همچنین در اجزای «۱» و «۲» بند «ه» تبصره «۷» لایحه مزبور، احکام مربوط به نرخ حقوق ورودی و همچنین نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی ارائه شده است.

رقم برآوردی مالیات بر واردات، از حاصل ضرب سه مؤلفه ذیل است:

(۱) نرخ حقوق ورودی،

(۲) نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی (که در حال حاضر ۴۲ هزار ریال است)،

(۳) برآورد میزان ارزش واردات در نظر گرفته شده برای سال آتی.

بنابراین برای بالا بردن دقت پیش‌بینی رقم مالیات بر واردات، لازم است به نکات متعددی توجه شود. گزارش حاضر ملاحظات مختلف در زمینه مالیات بر واردات را بررسی کرده و در انتها پس از امکان‌سنجی میزان تحقق مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ براساس فروض مختلف، جمع‌بندی و پیشنهادهای لازم را در این زمینه ارائه کرده است.

مشخصات لایحه

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۷۱۵

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

معاونت پژوهش‌های

اقتصادی

دفتر مطالعات

اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۸۰۶۳

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۱۱/۱۹

۱. براساس بند «د» ماده (۱) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ حقوق ورودی عبارت است از: «چهار درصد ارزش گمرکی کالا، به اضافه سود بازرگانی که توسط هیئت وزیران تعیین می‌گردد به‌علاوه وجوهی که به موجب قانون، گمرک مسئول وصول آن است و به واردات قطعی کالا تعلق می‌گیرد، ولی شامل هزینه‌های انجام خدمات نمی‌شود». در مجموع و به‌طور خلاصه عایدی دولت از محل واردات براساس فرمول‌های زیر محاسبه می‌گردد:

الف) ارزش گمرکی کالا = (ارزش بهای خرید کالا + هزینه بیمه + هزینه حمل و نقل + ...) × نرخ برابری ارز

ب) حقوق ورودی = ارزش گمرکی کالا × نرخ حقوق ورودی

ج) مالیات بر ارزش افزوده = (حقوق ورودی + ارزش گمرکی کالا) × ۹%

د) کل عایدی دولت از محل واردات = حقوق ورودی + مالیات بر ارزش افزوده

۱. نگاهی به روند تحقق مالیات بر واردات در قوانین بودجه سال‌های گذشته

چنانکه اشاره شد، منظور از مالیات بر واردات در بودجه‌های سنواتی، کل حقوق ورودی ریالی دریافت شده از کالاهای وارداتی است که معمولاً شامل حقوق ورودی اخذ شده از خودرویی سواری و سایر کالاها و همچنین حقوق ورودی دستگاه‌های اجرایی و نظایر آن است. سهم مالیات بر واردات از مالیات‌های غیرمستقیم (مجموع مالیات بر کالا و خدمات و مالیات بر واردات) در قوانین مصوب بودجه سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به ترتیب ۳۰، ۳۷، ۳۲، ۲۱ و ۳۰ درصد بوده و این سهم در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حدود ۲۸ درصد تعیین شده است که بیانگر نقش مهم مالیات بر واردات در مالیات‌های غیرمستقیم است. مسلماً داشتن نگاه واقع‌بینانه و متناسب با عملکرد سال جاری و با توجه به شرایط و مقتضیات کشور منجر به افزایش احتمال تحقق درآمد مالیات بر واردات پیش‌بینی شده می‌شود. بررسی سری زمانی عملکرد درآمد مالیات بر واردات در قوانین بودجه سنواتی طی سال‌های گذشته نیز این ادعا را تأیید می‌کند.

برای مثال رشد ۵۱/۷ درصدی رقم مصوب مالیات بر واردات در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ یا رشد ۵۲/۶ درصدی آن در قانون بودجه سال ۱۳۸۹ موجب شد تنها ۶۹/۲۳ و ۷۶/۳۶ درصد از درآمد پیش‌بینی شده در زمینه مالیات بر واردات محقق شود. طبق جدول ۱، افزایش ۷/۳۳ درصدی مالیات بر واردات در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ و افزایش ۲/۶۷ درصدی در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ که متناسب با مقتضیات و شرایط کشور (اما با کم‌برآوردی نسبتاً زیاد) در لایحه بودجه در نظر گرفته شده بود، منجر به عملکرد ۱۲۲/۳ و ۱۳۰/۴ درصدی درآمد پیش‌بینی شده گردید؛ به‌علاوه علی‌رغم رشد اندک و حتی منفی ۱۱/۳ و ۲۳/۸- درصدی ارقام مالیات بر واردات در بودجه سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ تنها شاهد تحقق ۶۲/۴۷ و ۷۲/۵۹ درصدی آن در سال‌های مزبور بوده‌ایم. در نتیجه پیش‌بینی رشد منطقی و واقع‌نگر در ردیف‌های درآمدی در حوزه مربوط به مالیات بر واردات در لایحه بودجه، ضروری است.

جدول ۱. مقایسه رقم مصوب و عملکرد ردیف عمومی مالیات بر واردات در سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ (میلیارد ریال)

سال	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	قانون	عنوان
سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال	بودجه سال
سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	قانون
مصوب	۹۷.۹۳۱	۱۱۳.۳۵۹	۱۰۱.۶۲۴	۱۰۹.۰۷۴	۱۳۷.۳۰۰	۱۶۹.۳۰۰	۱۷۳.۸۲۵	۲۹۲.۱۰۰	۳۲۵.۱۵۰	۲۴۷.۶۰۰	قانون بودجه سال ۱۳۹۹
عملکرد	۷۸.۹۳۰	۷۶.۴۰۳	۸۰.۳۹۸	۱۳۳.۴۲۶	۱۱۵.۵۴۲	۱۸۲.۹۳۹	۲۲۶.۷۱۵	۱۸۷.۳۷۳	۲۰۳.۱۲۲	۱۷۹.۷۳۷	قانون بودجه سال ۱۳۹۸
نرخ رشد مصوب	-۳/۹۹	۱۵/۷۵	-۱۰/۳۵	۷/۳۳	۲۵/۸۸	۲۳/۳۱	۲/۶۷	۶۸/۰۴	۱۱/۳۳	-۲۳/۸	قانون بودجه سال ۱۳۹۷
نرخ رشد عملکرد	۱/۳۴	-۳/۲۰	۵/۲۳	۶۵/۹۵	-۱۳/۴۰	۵۸/۳۳	۲۳/۹۳	-۱۷/۳۵	۸/۴۰	-۱۱/۵۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۶
نرخ رشد مصوب نسبت به عملکرد سال گذشته	۲۵/۷۴	۴۳/۶۲	۳۳/۰۱	۳۵/۶۶	۲/۹	۴۶/۵۳	-۴/۹۸	۲۸/۸۴	۷۳/۵۳	۲۱/۸۹	قانون بودجه سال ۱۳۹۵
درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)	۸۰/۶۰	۶۷/۴۰	۷۹/۱۱	۱۲۲/۳	۸۴/۱۵	۱۰۸/۰۵	۱۳۰/۴	۶۴/۱۵	۶۲/۴۷	۷۲/۵۹	قانون بودجه سال ۱۳۹۴

مآخذ: محاسبات تحقیق و گزارش‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی، عملکرد مالی دولت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹. نکته: رقم مصوب مالیات بر واردات درج شده در این جدول تنها شامل درآمد عمومی است و درآمدهای اختصاصی را شامل نمی‌شود.

۲. برآورد میزان مالیات بر واردات وصولی در پایان سال ۱۴۰۰ براساس روش‌های مختلف

در این بخش مالیات بر واردات براساس دو روش برآورد شده که عبارتند از:

۲-۱. **روش اول** - یکی از روش‌های تخمین و پیش‌بینی مالیات بر واردات در ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰، مقایسه عملکرد هفت‌ماهه سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با ۱۲ ماهه سال ۱۳۹۹ و تسری روند آن به دوازده ماهه سال ۱۴۰۰ بوده‌است. در این روش، روند افزایش مالیات وصولی در ماه‌های پایانی سال در نتیجه افزایش تقاضا برای واردات و وصول ضمانتنامه‌های گمرکی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد.

جدول ۲. پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ مالیات بر واردات براساس روند تحقق درآمدهای سال ۱۳۹۹ و ۷ ماهه سال ۱۴۰۰

(میلیارد ریال)

سال	بودجه سال ۱۳۹۹ (هفت‌ماهه)	بودجه سال ۱۳۹۹ (هفت‌ماهه)	پیش‌بینی بودجه سال ۱۴۰۰ (۱۲ ماهه)	عنوان
	۱۴۴.۴۳۳	۲۴۷.۶۰۰	۵۴۶.۰۲۵	مصوب قانون
	۷۳.۱۰۲	۱۷۹.۷۳۷	*۲۴۳.۹۱۹	عملکرد
	--	--	*۳۵/۷۰	نرخ رشد عملکرد نسبت به مدت مشابه
	۵۰/۶۱	۷۲/۶	*۴۴/۶۷	درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)

*ارقام ستاره‌دار پیش‌بینی است.

براساس این روش، چنانکه در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، میزان تحقق درآمد مالیات بر واردات حدود ۴۴/۶۷ درصد پیش‌بینی می‌شود. مهم‌ترین دلیل عملکرد پایین مالیات بر واردات، عدم اجرای حکم قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مبنی بر اصلاح نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی بوده است.

۲-۲. **روش دوم** - یکی دیگر از روش‌های تخمین مالیات بر واردات در ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰، اخذ آمار و اطلاعات مربوط به وصولی‌های نقدی و ضمانتنامه‌ها و ترخیص‌های نسبه توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران است. براساس آمار اخذ شده از گمرک جمهوری اسلامی ایران در هشت‌ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰، میزان درآمد وصولی نقدی و مانده ضمانتنامه‌ها طی هشت‌ماهه ابتدای سال ۱۴۰۰ حدود ۱۰۷،۰۰۰ میلیارد ریال بوده و با احتساب پیش‌بینی وصولی نقدی و ضمانتنامه‌ها معادل ۶۳،۰۰۰ میلیارد ریال در چهارماهه پایانی سال ۱۴۰۰، میزان عملکرد این ردیف در کل سال ۱۴۰۰ حدود ۱۷۰،۰۰۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود. از مجموع این رقم با پیش‌بینی عملکرد ردیف‌های ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی و حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل‌ونقل سوخت (جمعاً - خرجی) حدود ۶۰،۰۰۰ میلیارد ریال، کل پیش‌بینی عملکرد مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۰ حدود ۲۳۰،۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است؛ میزان تحقق درآمدهای مالیات بر واردات در این روش نیز حدود ۴۴ درصد برآورد می‌شود.^۱

۱. آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۳۱۳۴۲۸/۱۴۰۰/۰۹/۲۸ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۸ در پاسخ به نامه ۱۱۶۳۳/۱۳۲۰-۸۲ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

جدول ۳. پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه ۱۴۰۰ ردیف مالیات بر واردات بر اساس آمار ضمانتنامه‌های گمرک (میلیارد ریال)

ردیف	عنوان	پیش‌بینی عملکرد قانون بودجه سال ۱۴۰۰ (۱۲ ماهه)
۱	عملکرد وصولی نقدی و مانده ضمانتنامه‌ها ۸ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۰	۱۰۷,۰۰۰
۲	پیش‌بینی وصولی نقدی و ضمانتنامه‌ها در چهار ماهه آخر سال ۱۴۰۰	*۶۳,۰۰۰
۳	پیش‌بینی عملکرد ردیف‌های ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی و حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل‌ونقل سوخت (جمعی - خرجی)	*۶۰,۰۰۰
۴	پیش‌بینی عملکرد مالیات بر واردات ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰	*۲۳۰,۰۰۰

مأخذ: آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۰/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۸ در پاسخ به نامه ۱۱۶۳۲/۱۳۲۰۰/۸۲-۱۳۲۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
* ارقام ستاره‌دار پیش‌بینی است.

با توجه به ضرورت دستیابی به پیش‌بینی واقع‌بینانه از مالیات بر واردات وصولی در سال ۱۴۰۰ با در نظر گرفتن ارقام وصولی و ضمانتنامه‌ها و لحاظ امکان افزایش واردات در ماه‌های پایانی سال، می‌توان از میانگین دو روش فوق استفاده کرد. بنابراین می‌توان پیش‌بینی کرد که در سال ۱۴۰۰ رقمی حدود ۲۳۶/۹۵۹ میلیارد ریال به‌عنوان مالیات بر واردات دریافت شود (میانگین پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه ۱۴۰۰ بر اساس افزایش واردات در ماه‌های پایانی سال طبق روند سال گذشته (۲۴۳,۹۱۹ میلیارد ریال) و پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه بر اساس آمار وصولی‌ها و ضمانتنامه‌های گمرک (۲۳۰,۰۰۰ میلیارد ریال)) که بر این اساس نسبت عملکرد به مصوب مالیات بر واردات برای سال ۱۴۰۰ حدود ۴۴ درصد خواهد بود.

۳. بررسی روش پیش‌بینی مالیات بر واردات توسط دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

بر اساس اعداد مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ جمع کل درآمد (عمومی و اختصاصی) در نظر گرفته شده برای مالیات بر واردات ۷۹۶,۴۰۰ میلیارد ریال درج شده است که جمع ردیف عمومی مالیات بر واردات رقمی معادل ۷۷۷,۵۰۰ میلیارد ریال بوده و تجزیه رقم فوق بر اساس آمارهای اخذ شده از گمرک جمهوری اسلامی ایران^۱ متشکل از ۴ ردیف به شرح جدول ذیل است.

جدول ۴. ردیف‌های درآمدی عمومی ذیل ردیف ۱۱۰۴۰۰ (مالیات بر واردات) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان	ارزش دلاری واردات (میلیارد دلار)	میانگین نرخ تعرفه (درصد)	میانگین نرخ ارز (ریال)	مبلغ (میلیارد ریال)
۱	۱۱۰۴۰۱	حقوق ورودی سایر کالاها	۵۱/۷	۶	۲۳,۰۰۰	۷۱۴,۰۰۰
۲	۱۱۰۴۰۳	حقوق ورودی دستگاه‌های اجرایی	-	-	-	۵۰۰
۳	۱۱۰۴۰۶	ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی به نرخ صفر	-	-	-	۶۱,۰۰۰
۴	۱۱۰۴۰۸	حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل‌ونقل سوخت	-	-	-	۲,۰۰۰
مجموع						۷۷۷,۵۰۰

مأخذ: همان.

۱. پیشین.

طبق جدول ۴، مجموع ۴ ردیف مربوط به مالیات بر واردات برابر با ۷۷۷،۵۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است. شایان ذکر است در لایحه فوق برای واردات خودرو ردیفی در نظر گرفته نشده که به نظر می‌رسد در صورت لغو ممنوعیت واردات خودرو در سال ۱۴۰۱ انتظار بر این است که با فرض واردات خودرو به ارزش ۵۰۰ میلیون دلاری و با نرخ تعرفه ۸۶ درصد و با در نظر گرفتن نرخ ارز مبنای حقوق ورودی ۲۳۰،۰۰۰ ریال، رقمی بالغ بر ۹۸ هزار میلیارد ریال از این ناحیه عاید دولت شود.^۱

۴. فرضیات و میزان تحقق مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

طبق جدول ۵ می‌توان عنوان کرد رقم مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ (۷۹۶،۴۰۰ میلیارد ریال) نسبت به رقم مصوب سال قبل حدود ۴۵/۸۵ درصد رشد داشته و نسبت به پیش‌بینی عملکرد سال ۱۴۰۰ (۲۳۶،۹۵۹ میلیارد ریال) نیز با رشد ۲۳۶/۰۹ درصدی مواجه خواهد شد.

جدول ۵. مقایسه رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با پیش‌بینی عملکرد سال ۱۴۰۰ (میلیارد ریال)

عنوان	سال	قانون بودجه سال ۱۳۹۹	قانون بودجه سال ۱۴۰۰	لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
مصوب		۲۴۷،۶۰۰	۵۴۶،۰۲۵	۷۹۶،۴۰۰
عملکرد		۱۷۹،۷۳۷	*۲۳۶،۹۵۹	--
نرخ رشد مصوب		-۲۳/۸	۱۲۰/۵۲	**۴۵/۸۵
نرخ رشد عملکرد		-۱۱/۵۱	*۳۱/۸۳	--
نرخ رشد مصوب نسبت به عملکرد سال گذشته		۲۱/۸۹	۲۰۳/۷۹	***۲۳۶/۰۹
درصد تحقق (نسبت عملکرد به مصوب)		۷۲/۵۹	*۴۳/۳۹	--

* ارقام ستاره‌دار بیانگر پیش‌بینی است.

** این رقم نرخ رشد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به مصوب قانون بودجه سال ۱۴۰۰ است.

*** این رقم نرخ رشد لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به پیش‌بینی عملکرد مالیات بر واردات در سال ۱۴۰۰ است.

رشد ۲۳۶/۰۹ درصدی مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نسبت به پیش‌بینی عملکرد سال ۱۴۰۰ می‌تواند ناشی از افزایش ارزش واردات، افزایش متوسط نرخ تعرفه واقعی، افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و یا ترکیبی از عوامل فوق در نظر گرفته شود. البته کاهش قاچاق کالا از طریق تأمین تجهیزات و امکانات دستگاه متولی وصول درآمدهای گمرکی و توسعه و به‌کارگیری سامانه‌های الکترونیکی از قبیل راه‌اندازی سامانه جامع تجارت نیز طبیعتاً می‌تواند در افزایش درآمدهای مالیات بر واردات مؤثر باشد.

۱. کلیه ارقام ارائه شده براساس برآورد محققین است که مبتنی بر واقعیت‌ها و اطلاعات موجود صورت گرفته است. در واقع تلاش شده است واقع‌بینانه و براساس سال‌هایی که واردات خودرو وجود داشته است، آمار و ارقام برآورد شود تا بیش‌برآوردی صورت نگیرد.
 ۲. این تخمین از میانگین دو عدد پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه ۱۴۰۰ براساس مقایسه عملکرد ۷ ماهه سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با ۱۲ ماهه سال ۱۳۹۹ و تسری روند آن به ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۰ (۲۴۲،۹۱۹ میلیارد ریال) و پیش‌بینی عملکرد ۱۲ ماهه براساس آمار وصولی‌ها و ضمانتنامه‌های گمرک (۲۳۰،۰۰۰ میلیارد ریال) در سال ۱۴۰۰ به‌دست آمده است.

در ادامه دو فرض در رابطه با نحوه پیش‌بینی و محاسبه حقوق ورودی مطرح شده و بررسی می‌شود که رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، بر چه اساسی تعیین شده است و در نهایت در قسمت جمع‌بندی، اظهار نظر کارشناسی در مورد رقم تعیین شده در لایحه و تحقق‌پذیری آن ارائه خواهد شد.

فرض الف) افزایش مالیات بر واردات به واسطه افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و ثبات ارزش واردات و نرخ متوسط تعرفه واقعی

نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی همواره یکی از مؤلفه‌های مهم در حوزه تجارت خارجی محسوب می‌شود. محاسبات نشان می‌دهد اگر رقم ۷۹۶،۴۰۰ میلیارد ریالی مندرج در لایحه در خصوص مالیات بر واردات صرفاً از طریق نرخ ارز بخواهد پوشش داده شود و نرخ تعرفه واقعی در سطح ۱۰/۵ درصد و میزان واردات در سطح ۵۳،۸۰۰ میلیون دلار پیش‌بینی سال ۱۴۰۰ ثابت بماند، باید نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی در سال ۱۴۰۱ حدود ۱۴۱،۱۱۵ ریال در نظر گرفته شود (براساس آمار منتشره توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران،^۱ میانگین نرخ ارز در مقطع ۷ ماهه سال ۱۴۰۰ حدود ۴۲،۰۰۰ ریال بوده است). البته با توجه به «بند «ه» تبصره «۷» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱» که نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها^۲ را براساس نرخ ارز اعلام شده توسط بانک مرکزی و به نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. ایس) در نظر گرفته، به نظر می‌آید براساس محوری‌های فرض الف) افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و ثبات ارزش واردات و ثبات نرخ متوسط تعرفه واقعی) تحقق رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور قابل تحقق خواهد بود؛ از طرف دیگر مفاد «جزء «۲» بند «ه» تبصره «۷» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱» که مقرر می‌دارد نرخ حقوق ورودی کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی و همچنین نهاده‌های کشاورزی و دامی از چهار درصد (۰/۴) به یک درصد (۰/۱) تقلیل یابد، با محورهای فرض الف) ما (اینکه نرخ حقوق ورودی ثابت در نظر گرفته شده است) سازگار نیست و در نتیجه، باید یک فرض تلفیقی و کامل‌تر را مورد بررسی قرار دهیم که این مهم، در ادامه مورد بحث قرار گرفته است.

فرض ب) افزایش ارزش واردات و نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و کاهش نرخ تعرفه واقعی

طبق محورهای فرض الف) و بر پایه مؤلفه‌هایی نظیر افزایش ارزش واردات، افزایش نرخ تعرفه واقعی و افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی و با فرض ثبات عوامل دیگر فروض قبلی، درآمد پیش‌بینی شده به‌عنوان مالیات بر واردات در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ (۷۹۶،۴۰۰ میلیارد ریال) محقق خواهد شد. در فرض ب)، توضیح داده می‌شود که اگر قرار باشد سه محور فوق در کنار «بند «ه» تبصره «۷» لایحه بودجه سال ۱۴۰۱»^۳ مورد بررسی قرار گیرند در چه شرایطی و در چه سطحی از واردات (هر چند که در قسمت جمع‌بندی توضیح

۱. آمار منتهی از گمرک جمهوری اسلامی ایران به نشانی وب‌گاه: https://www.irica.ir/web_directory
۲. نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. ایس) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی می‌باشد.
۳. «۱- نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. ایس) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی می‌باشد.
۲- در سال ۱۴۰۱ نرخ چهاردرصد (۴٪) حقوق گمرکی مذکور در صدر بند «د» ماده (۱) قانون امور گمرکی برای کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی و همچنین نهاده‌های کشاورزی و دامی به یک درصد (۱٪) تقلیل می‌یابد»

داده می‌شود که احتمالاً در سال ۱۴۰۱، اقتصاد ایران، این سطح از واردات را تجربه نخواهد کرد، رقم مالیات بر واردات مندرج در لایحه، قابل دستیابی خواهد بود.

طبق با ارقام (جدول ۶) پیش‌بینی واردات ۱۸ میلیارد دلاری کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی و همچنین نهاده‌های کشاورزی و دامی با نرخ حقوق ورودی ۱ درصد و به‌علاوه پیش‌بینی واردات ۳۳/۷ میلیارد دلاری برای سایر کالاها با نرخ حقوق ورودی ۹ درصد (به‌طور میانگین) و نرخ ارز ۲۳۰،۰۰۰ ریالی جهت محاسبه حقوق ورودی برای کلیه کالاها^۱ می‌تواند در آمدی معادل رقم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ جهت مالیات بر واردات را محقق سازد. به‌عبارت دیگر تحقق نسبی رقم مندرج در لایحه از مسیر افزایش ارزش واردات و نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق و ورودی و همزمان کاهش نرخ تعرفه واقعی، در صورت تحقق ارقام فوق چندان دور از ذهن نیست.

البته انتظار می‌رود افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی منجر به افزایش قیمت برخی کالاها از جمله کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای و مواد اولیه و در نتیجه بروز آثار تورمی شود که می‌توان با کاهش نرخ سود بازرگانی و حقوق گمرکی و سایر عوارض دریافتی از واردات کالاهای مورد دغدغه، این آثار را کاهش داد که در انتهای همین گزارش به متن حکم پیشنهادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی اشاره شده است.

جدول ۶. میزان درآمد از ناحیه مالیات بر واردات مبتنی بر فرض «ب»

ردیف	نوع کالا	متوسط نرخ تعرفه	نرخ ارز مبنای حقوق ورودی (ریال)	ارزش واردات (میلیارد دلار)	درآمد دولت از ناحیه مالیات بر واردات (میلیارد ریال)
۱	کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات پزشکی	۱	۲۳۰،۰۰۰	۱۸	۴۱،۴۰۰
۲	سایر کالاها	۹	۲۳۰،۰۰۰	۳۳/۷	۶۹۷،۵۹۰
مجموع					۷۳۸،۹۹۰

مأخذ: آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۰/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۸ در پاسخ به نامه ۱۱۶۳۲/۱۳۲۰۰/۸۲-۱۳۲۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

بررسی‌های کارشناسی حاکی از آن است که ارقام در نظر گرفته شده برای پیش‌بینی ارزش واردات در سال ۱۴۰۱ دارای بیش‌برآوردی است؛ در قسمت جمع‌بندی توضیح داده می‌شود که در سال ۱۴۰۱، احتمالاً اقتصاد ایران، چه سطحی از واردات را تجربه خواهد کرد و در نتیجه، مالیات بر واردات مندرج در لایحه بودجه، تا چه میزان تحقق پیدا خواهد کرد.

جمع‌بندی

براساس اعداد مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ جمع کل درآمد (عمومی و اختصاصی) در نظر گرفته شده برای مالیات بر واردات ۷۹/۶ هزار میلیارد تومان درج شده که با بررسی فروض «الف» و «ب» این گزارش و با اتکا به واقعیت‌های موجود، می‌توان یک جمع‌بندی دقیق‌تر از درآمد قابل تحقق از ناحیه مالیات بر واردات برای سال ۱۴۰۱ ارائه کرد.

۱. آمار دریافتی از گمرک جمهوری اسلامی ایران با شماره ۱۴۰۰/۱۳۱۳۴۲۸ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۸ در پاسخ به نامه ۱۱۶۳۲/۱۳۲۰۰/۸۲-۱۳۲۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۲۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

طبق بررسی‌های کارشناسی و درحالت بدبینانه و با در نظر گرفتن واردات ۴۲ میلیارد دلاری کلیه کالاها (که بیش‌برآورد کمتری نسبت به رقم ۵۱/۷ میلیارد دلاری مفروض در لایحه بودجه داشته و با واقعیات آشکار شده سال‌های قبل اقتصاد در حوزه واردات منطبق‌تر است) و نیز لحاظ نرخ ۲۳۰,۰۰۰ ریال برای نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی کلیه کالاها، حدود ۸۱ درصد (۶۴/۸ هزار میلیارد تومان) از درآمد مد نظر دولت در لایحه بودجه از ناحیه مالیات بر واردات (۷۹/۶ هزار میلیارد تومان) تحقق می‌یابد (با در نظرگرفتن فروزی از جمله واردات ۱۲ میلیارد دلاری کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی و همچنین نهاده‌های کشاورزی و دامی مورد نیاز و ضروری با میانگین نرخ حقوق ورودی ۱ درصد و واردات ۳۰ میلیارد دلاری سایر کالاها با میانگین نرخ حقوق ورودی ۹ درصد با در نظرگرفتن نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی ۲۳۰,۰۰۰ ریالی برای تمامی کالاها، رقم قابل تحقق در سال ۱۴۰۱ از ناحیه مالیات بر واردات کلیه کالاها حدود ۶۴/۸ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی می‌شود). این رقم محاسبه شده برای درآمد حاصل از مالیات بر واردات (۶۴/۸ هزار میلیارد تومان) نسبت به رقم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور (۷۹/۶ هزار میلیارد تومان) کسری یا اختلافی حدود ۱۴/۸ هزار میلیارد تومان دارد. شایان توجه است که هرگونه افزایش در رقم لایحه می‌تواند منجر به بروز عدم تحقق درآمدهای بودجه در سال ۱۴۰۱ شود، مگر اینکه محل این افزایش از طریق رفع ممنوعیت واردات برخی کالاها و یا هر روش دیگری حاصل شود.

با توجه به توضیحات فوق‌الذکر حکم مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با اندکی اصلاحات، به‌صورت ذیل پیشنهاد می‌شود:

حکم پیشنهادی -

۱. در سال ۱۴۰۱، نرخ ارز محاسبه ارزش گمرکی کالاهای وارداتی در همه موارد از جمله محاسبه حقوق ورودی، براساس برابری نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی (نرخ سامانه مبادله الکترونیکی (ای. تی. اس)) در روز اظهار و طبق ماده (۱۴) قانون امور گمرکی خواهد بود.
۲. در سال ۱۴۰۱ نرخ چهاردرصد (۴٪) حقوق گمرکی مذکور در صدر بند «د» ماده (۱) قانون امور گمرکی برای کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی، نهاده‌های کشاورزی و دامی و همچنین کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای به یک درصد (۱٪) و نرخ سود بازرگانی برای کالاهای مذکور بجز کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای به صفر درصد تقلیل می‌یابد.